

عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات

معصومه عاشوری^۱

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد الهیات، علوم قرآن و حدیث-دانشگاه اراک، نویسنده مسئول

چکیده

امنیت یکی از اساسی ترین نیازهای هر جامعه است. امید به زندگی، پیشرفت و ترقی در بسیاری از زمینه ها اعم از پیشرفت فرهنگی، اقتصادی و دستیابی به قله های صنعت و فناوری در پرتوی امنیت میسر می شود. از سوی دیگر اهمیت مسئله امنیت در زندگی اجتماعی انسان ها به اندازه ای است که در صورت فقدان احساس امنیت، انسان ها در روابط اجتماعی خود با دیگران دچار شک و تردید شده و از برقراری روابط اجتماعی پرهیز می کنند. بر اثر تداوم چنین شرایطی سرمایه اجتماعی رو به زوال می رود و در دراز مدت پیامدهای منفی بسیاری بر جامعه انسانی می گذارد. زنان به عنوان نیمی از جمعیت جامعه گروه آسیب پذیری هستند که امنیت آن ها از راه های گوناگون در معرض تهدید قرار دارد. بنابراین پرداختن به مسائل زنان به منزله سرمایه های اجتماعی و انسانی از ضروری ترین نیازهای جامعه امروز ما است. از آنجا که قرآن کریم به عنوان قانون اساسی آئین آسمانی اسلام و روایات به عنوان مهم ترین منبع تفسیر قرآن در برگیرنده تمام نیاز های دنیوی و اخروی و فردی و اجتماعی انسان ها است و موضوع و مقوله امنیت را در ابعاد، زوایا و شکل های گوناگون مورد توجه و عنایت خود قرار داده است، از این رو در پژوهش حاضر به بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات پرداخته شد. تاکنون مقالات و کتاب های گوناگونی در مورد امنیت اجتماعی بانوان نگاشته شده و هر کدام از منظری به این قضیه نگرستند، ولی در این پژوهش با نگاه جامع نگر قرآن و روایات به بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان پرداخته شد که در تحقیق های مشابه سابقه ندارد. هدف اصلی این پژوهش این است که به بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات پرداخته و در این مسیر به اهداف جزئی دیگر از جمله شاخص های ایجاد امنیت و .. نیز نائل آمده است. نگارنده با بهره گیری از منابع اصیل دینی و روش تحلیلی، توصیفی به این نتایج دست یافت که حجاب، تکریم شخصیت، حمایت اجتماعی و... از عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات هستند.

واژگان کلیدی: عوامل، امنیت اجتماعی، زنان، قرآن، روایات

مقدمه

یکی از مهم ترین مؤلفه های اجتماعی که وجود آن در هر جامعه ای، از ضروریات و به عبارت دقیق تر از نخستین ضروریات محسوب می شود و بدون آن زندگی سعادتمندانه برای آحاد مردم، امکان پذیر نیست، مقوله مهم و اساسی امنیت است، امری که فی الواقع منشأ و زیر بنای تمامی امور بوده و با عدم آن هیچ گونه فعالیت فردی و اجتماعی دیگر چه در عرصه فرهنگی و چه در عرصه های دیگر نظیر صنعت، اقتصاد، هنر، سیاست، انجام پذیر نخواهد بود. امروزه نگاه به مسائل و آسیب های امنیتی می تواند از زوایای گوناگونی صورت پذیرد که بخش عمده آن گریبا نکیر زنان جامعه است که به عنوان نیمی از جمعیت جامعه گروه آسیب پذیری هستند که امنیت آن ها از راه های گوناگون در معرض تهدید قرار دارد. بنابراین پرداختن به مسائل زنان به منزله سرمایه های اجتماعی و انسانی از ضروری ترین نیازهای جامعه امروز ما است. در جهان کنونی، علیرغم پیشرفت های صنعتی و تکنولوژی و وفور تئوری های امنیتی ارائه شده از سوی دانشمندان، بدون اغراق باید اعتراف کنیم که «امنیت» مهم ترین گمشده انسان امروزی است که برای یافتن آن چشم امید به هر سوی می دواند و افزایش آمار قتل ها و جنایت ها، دزدی ها و تجاوز به عنف و هزاران نوع جرم و خطای فردی و اجتماعی دیگر بهترین و روشن ترین دلیل این مدعاست. فلذا انسان امروزی برای دستیابی به «امنیت پایدار و همه جانبه» چاره ای جز این ندارد که دست یاری به سوی مکاتب آسمانی دراز کند. از آنجا که قرآن کریم به عنوان قانون اساسی آئین آسمانی اسلام و نیز بهترین نسخه شفابخش آلام روحی و جسمی انسان ها و روایات به عنوان بهترین منبع تفسیر و ثقل اصغر در برگیرنده تمامی نیاز های دنیوی و اخروی و فردی و اجتماعی انسان هاست، نسبت به مقوله امنیت نیز توجه ویژه ای داشته و در آیات بسیاری ضمن بیان اهمیت موضوع امنیت، مخاطبان خود را نسبت به آن یاد آور شده است.

قرآن کریم یکی از نعمت های بزرگ خداوند را امنیت می داند و در جهت تحقق این هدف، انسان را به آرامش عمومی و عبادت و معنویت دعوت می کند. قرآن کریم که منبع اصلی تعالیم دین مبین اسلام است، موضوع و مقوله امنیت را در ابعاد و زوایای مختلف آن و به شکل های گوناگون مورد توجه و عنایت خود قرار داده است. با اندکی تأمل در مفاهیم قرآنی می توان دریافت که در فرهنگ قرآن کریم، امنیت از یک مفهوم وسیع و متوازن و عمیق برخوردار است که شامل تمام حوزه های زندگی انسان اعم از مادی، معنوی، فردی، اجتماعی، داخلی، خارجی، سیاسی، اقتصادی و... می شود. امنیت در مفهوم قرآنی آن در سایه تقوا، توکل، احترام به حقوق دیگران، اجرای قسط و عدالت، برابری و برادری، دفاع و حمایت از مظلوم و محروم، برخورد با مفسد و مجرم، دفع فقر و مسکنت، تأمین معیشت و رفاه، حفظ آزادی های مشروع مردم و حاکمیت معیار های انسانی و الهی امکان پذیر است. (رجبی و همکاران، ۱۳۹۸)

از این رو ضرورت دارد در مطالعه عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن به آن نگریده شود تا بتوان نظریه جامع قرآن محوری برای آن ارائه داد، لذا با توجه به آن چه گفته شد نگارنده در صدد بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات است.

اهمیت بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات از این جهت است که دیدگاه و نظر قرآن را که با جامعیت به مسائل انسان و جامعه نگاه می کند را ارائه می نماید.

تاکنون مقالات و کتابهای گوناگونی در مورد امنیت اجتماعی بانوان نگاشته شده که از این میان می توان به فهرست زیر اشاره کرد:

۱- خاتمی، مریم السادات، شهریور ۱۳۹۶، زنان و امنیت اجتماعی؛ امنیت زنان در روابط اجتماعی از منظر آیات و روایات، انتشارات خورشیدباران

۲- جهانگیری، جهانگیر؛ السادات، ابراهیم، بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان مورد مطالعه: زنان ۱۵-۴۰ سال شهر شیراز، پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال دوم، شماره پیاپی ۶، شماره دوم، پائیز وزمستان ۱۳۹۲

۳- نوروزی، فیض اله؛ فولادی سپهر، سارا، بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، نشریه راهبرد، زمستان ۱۳۸۸، دوره ۱۸، شماره ۵۳، از ص ۱۵۹-۱۲۹

۴- میرمحمدتبار، سیداحمد؛ مجدی، علی اکبر؛ بنیاد لیلی، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان (فرا تحلیلی از تحقیقات موجود)، مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان (مطالعات زنان سابق)، دوره چهاردهم، زمستان ۱۳۹۵، شماره ۴ (پیاپی ۴۹)، صفحات ۱۲۳-۱۵۶

۵- بنی فاطمه، حسین؛ علیزاده اقدم، محمد باقر؛ صبوری، رباب، بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان شاغل در سازمان ها و ادارات دولتی شهر تبریز و عوامل مرتبط با آن، پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی ایران

تاکنون مقالات و کتاب های گوناگونی در مورد امنیت اجتماعی بانوان نگاشته شده و هر کدام از منظری به این قضیه نگریده، ولی در این پژوهش با توجه به نگاه جامع نگر قرآن و روایات به بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان پرداخته شد که در تحقیق های مشابه سابقه ندارد.

در این پژوهش یک هدف کلی و چندین هدف جزئی مدنظر است.

هدف کلی: بررسی و تبیین عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات

اهداف جزئی: مفهوم شناسی امنیت اجتماعی، اهمیت امنیت اجتماعی، شاخص های امنیت اجتماعی

از اهداف مهم این پژوهش شناخت عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات است. یکی از فرضیه‌هایی که مورد آزمون قرار می‌گیرد این است که چه عوامل فردی و اجتماعی در این مسأله دخیل هستند؟

سؤال اصلی:

عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات چیست؟

سؤالات فرعی:

- ۱- امنیت در فرهنگ لغات و فرهنگ قرآنی به چه مفهومی است؟
- ۲- شاخص های ایجاد امنیت اجتماعی از منظر قرآن کدامند؟
- ۳- اهمیت امنیت اجتماعی در قرآن کریم به چه صورت است؟

روش تحقیق

باتوجه به اینکه در این پژوهش به بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات پرداخته می‌شود، روش این پژوهش کتابخانه‌ای و توصیفی-تحلیلی می‌باشد، لذا سعی کردیم باتکیه بر منبع اصیل اسلام، قرآن، کتب معتبر، مقالات و نرم افزارهای مرتبط این مسأله را مورد ارزیابی قرار دهیم.

مفهوم شناسی امنیت

مفهوم لغوی امنیت

واژه "امنیت" از ریشه "امن" می‌آید که به معنای "آرامش یافتن"، "بیمناک نبودن" و "نترسیدن" است. امنیت در فرهنگ لغات، به معنی "ایمن شدن"، "درمان بودن و بی‌بیمی" (معین، ۱۳۸۸: ۳۵۴/۱) و نیز "درمان بودن، ایمنی، بی‌ترسی، آرامش و آسودگی" (عمید، ۱۳۷۶: ۱۹۸/۱) آمده است. فارغ از ریشه لغوی در تعریف امنیت باید گفت که امنیت عبارت است از حالت و شرایطی که در آن آرامش، آسودگی و ایمنی خاطر حکم فرماست و ترس و بی‌بیمی وجود ندارد" (عمید زنجانی، ۱۳۶۷: ۴۶)

مفهوم اصطلاحی امنیت

- در اصطلاح سیاسی، "امنیت فردی" حالتی است که در آن فرد، فارغ از ترس، آسیب رسیدن به جان یا مال یا آبروی خود یا ازدست دادن آن‌ها زندگی کند. (داریوش آشوری، ۱۳۸۹: ص ۳۹)

- امنیت عبارت است از فراهم شدن حالت و شرایطی که مردم در آن محیط، بیم و هراسی نسبت به احقاق حق و آزادی های اساسی مشروع خود نداشته و با آرامش خاطر به انجام فعالیت های مختلف خود بپردازند. در واقع امنیت یک پدیده ادراکی و احساسی است. (بروس کائن، ۱۳۹۸: ص ۱۵۲)
- امنیت، عبارت است از حالت فراغت از ترس، تهدید و اضطراب و وضعیتی که در آن ارزش های حیاتی مصون از هرگونه تعرض می باشند. (قاسم واثقی، ۱۳۸۱: ص ۱۵)

مفهوم قرآنی امنیت

- امنیت مصدر جعلی از ریشه "ا-م-ن" به معنای درامان بودن، ایمنی و آسودگی (محمد مرتضی حسینی زبیدی، ۱۴۱۴ق) آرامش یافتن نفس و از بین رفتن هراس و نگرانی است. (راغب اصفهانی، ۱۳۶۹: ج ۱، ص ۹۰) کاربرد وسفی آن در مواردی مانند "البلد الامین" (تین ۳/۹۵) و "قریه کانت آمنه" (نحل ۱۶/ ۱۲۲) به معنای مطمئن، آرام و آسوده خاطر است.
- امنیت (حاصل مصدر) برگرفته از واژه امن است، امن ضد ترس و به گفته برخی نقیض آن است (محمد بن مکرم، ۱۳۷۴) بنابراین امنیت یعنی آرامش و نبود ترس و وحشت (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۷۶)
- امن: ایمنی، آرامش قلب، خاطر جمع بودن (علی اکبر قرشی بنابی، ۱۳۷۱: ج ۱، ص ۱۲۳)
- امنیت یعنی در امان بودن، این مفهوم از ریشه امن ۴۵ بار، وقتی ۱۷ بار و با واژه سلم ۱ بار و اطمأن ۱ بار آمده است.

ضرورت امنیت در جامعه

امنیت از مهم ترین و ضروری ترین نیاز های زندگی بشر است و انسان تنها در پرتو آن می تواند امور دنیوی و اخروی خویش را با آسایش خاطر سامان دهد. از این رو، ایجاد امنیت در شئون مختلف زندگی مردم برای رسیدن به آنچه که مایه رشد و تعالی آنان است، از وظایف اساسی و حتمی حکومت اسلامی است. (محمد هاشمی شاهرودی، ۱۴۲۶ق: ج ۱، ص ۶۶۴)

از آنجا که یکی از اساسی ترین نیاز های آدمی به شمار می رود، در اسلام، جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده است. در فلسفه سیاسی اسلام امنیت به معنای مصونیت حقوق هر فرد از هر نوع تعرض است و همچنین مفهومی از امنیت، مصالح عمومی، عدالت، آزادی و رفاه و... را نیز در بر می گیرد. در اسلام، مفهوم وسیع امنیت، هم شامل امنیت درونی (طمأنینه نفس) و هم شامل امنیت برونی می شود. منظور از امنیت درونی، همانا آرامش خاطر است که در اثر مبارزه با هواهای نفسانی، همراه با عنایات ویژه رحمانی در جهت رسیدن به مرحله (نفس مطمئنه)، برای مؤمن فراهم می آید. (هادی رجبی و خداکرم عبدی، ۱۳۹۸)

تقسیم بندی امنیت

در یک تقسیم بندی کلی می توان امنیت را به جهت عناصر صاحب منفعت به دو نوع امنیت فردی و امنیت اجتماعی تقسیم کرد. این دو اگر چه از نظر ظاهر دوحوزه جدا از یکدیگرند ولی درحقیقت ارتباط تنگاتنگی باهم دارند. به گونه ای که ایجاد امنیت اجتماعی بدون پرداختن به علل وعوامل ایجاد امنیت فردی به ثمر نخواهد نشست. ازاین رو درنظرگاه علمای جامعه شناسی، امنیت فردی زیربنای امنیت اجتماعی است. (پایگاه اطلاع رسانی حوزه، ۱۳۹۸)

امنیت فردی حالتی است که در آن، فرد فارغ از ترس آسیب رسیدن به جان یا مال یا آبروی خود یا از دست دادن آن زندگی کند، امنیت اجتماعی نیز حالت فراغت همگانی از تهدیدی است که کردار غیر قانونی دولت یا دستگاهی یا گروهی یا فردی در تمامی یا بخشی از جامعه پدید آورد (داریوش آشوری، ۱۳۸۷: ص ۳۹-۳۸)

امنیت یکی از نیازهای اصلی جامعه است و ابعادی مثل امنیت اقتصادی، سیاسی، جانی و روانی دارد، اما به نظر می رسد از ابعاد مهم آن امنیت اجتماعی است.

امنیت اجتماعی به معنای امنیت جان، مال، آبرو و موقعیت شخص از جانب عوامل اجتماعی است. در اندیشه اسلامی، امنیت اجتماعی را باید درسایه تقوا، عدالت، رعایت حرمت، حقوق انسان ها و دفاع از مظلومان و بر خورد با مفسدان و مجرمان و رفع فقر، تأمین رفاه و معیشت مردم و حفظ آزادی های مشروع، حاکمیت عادلانه، حقانی و قانونی و رعایت معیارهای انسانی و الهی جستجو کرد. (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶: ۲۵)

امنیت اجتماعی یعنی آرامش و آسودگی خاطری که جامعه برای اعضای خود، فراهم می کند. یکی از ویژگیهای اصلی این نوع امنیت، آن است که جامعه، به دنبال به وجود آوردن آن است و می توان گفت یکی از وظایف و اهداف جامعه، همانا برقراری امنیت است و امنیت اجتماعی در یک جامعه، معادل کاهش آسیب های اجتماعی است. (یسرا آگاه، ۱۳۸۷)

امنیت اجتماعی زمینه ساز شکوفایی اقتصادی است. (محمدعلی رضایی اصفهانی، ۱۳۸۷: ج ۱، ص ۳۹۸)؛ امنیت اجتماعی تبلور رحمت الهی است (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۶: ج ۱۰، ص ۳۹۶)

اهمیت امنیت اجتماعی در قرآن کریم

از آنجا که قرآن کریم به عنوان قانون اساسی آئین اسلام و نیز بهترین نسخه شفابخش آلام روحی و جسمی انسان ها دربرگیرنده تمامی نیازهای دنیوی و اخروی و فردی و اجتماعی انسان هاست. نسبت به مقوله امنیت نیز توجه ویژه ای داشته و در آیات بسیاری ضمن بیان اهمیت موضوع امنیت مخاطبان خود رانسبت به آن یاد آور شده است. (۱۲۶ بقره، ۵۷ قصص

۱۱۲ نحل، ۹۹ یوسف، ۳۷ و ۱۸ سبأ، ۱۱ نساء، ۲ مائده) (پایگاه اطلاع رسانی حوزه، ۱۳۹۸)

نگاه قرآن به مفهوم سیاسی - اجتماعی امنیت، بر پایه رویکرد هدایتی قرآن و در پیوند با بخشی از مفاهیم دینی است، قرآن امنیت را نعمتی از سوی خداوند (برای نمونه نک: انفال / ۸، ۲۶) و فرجامی حتمی برای مؤمنان صالح می‌داند. (محمدبن جریر بن یزید طبری، ۱۴۱۲ق: مج ۱۰، ج ۱۸، ص ۲۱۱) "وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ" ، "لِيُبدِلَنَّ لَهُم مِّنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا" (نور / ۲۴، ۵۵) و نبودن امنیت را وسیله ای برای امتحان (بقره / ۵۵، ۲) یا به سبب کفران نعمت های خدا معرفی می‌کند. (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۶: ج ۹، ص ۵۵۷، نحل / ۱۶، ۱۱۲)

در بخشی از آیات قرآن مسائل مربوط به امنیت در ساحت اجتماعی انسان و مناسبات حاکم بر آن در دو حوزه داخلی و خارجی جامعه اسلامی بررسی شده است: در بعد داخلی جامعه اسلامی، قرآن رابطه مؤمنان را بر پایه برادری "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ" (حجرات / ۴۹، ۱۰) و ترک تفرقه «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران / ۳، ۱۰۳) ترسیم می‌کند و نزاع و درگیری را مایه ضعف و از بین رفتن عزت و کرامت مؤمنان می‌داند. (محمدحسین طباطبائی، ۱۳۷۴: ج ۹، ص ۹۵) «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ» (انفال / ۸، ۴۶) (سید محمود طیب حسینی، ۱۳۸۲: ج ۴، ص ۳۹۴ و ۳۹۵)

ابعاد امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم

الف) امنیت خانواده کانون خانواده هرگاه راهی به جز صراط مستقیم را که همان مسیر پیشرفت است، برگزینند، خداوند آن را تأیید نکرده، بلکه از عناصر آن به عنوان دشمن یاد، نموده است: یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِن تَعَفَوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (تغابن / ۱۴) همچنان که دارایی‌های آن، اعم از اموال جمع شده و فرزندان خانواده را عامل آزمایش می‌داند: إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ (تغابن / ۱۵).

۱ - ازدواج مومنان با پاکیزگان و همکیشان و آنکحوا الأیامی منکم و الصالحین من عبادکم و إمائکم إن یكونوا فقراء یغنیهم الله من فضله و الله واسع علیهم (نور / ۳۲). در مقابل، به آنها سفارش می‌کند که از غیر هم کیش زن نگیرند: و لا تنکحوا المشرکات حتی یؤمنن و لآمة مؤمنه خیر من مشرکه و لو أعجبتکم و لا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا و لعبد مؤمن خیر من مشرک و لو أعجبتکم... (بقره / ۲۲۱).

۲ - حفظ حرمت و حقوق اعضای خانواده: الف) مراعات حال زنان: و یسئلونک عن المَحِضِ قُلْ هُوَ أذی فاعتزلوا النساء فی المَحِضِ و لا تقربوهن حتی یطهرن فإذا تطهرن فأتوهن من حیث أمرکم الله إن الله یحب التوابین و یحب المتطهرین (بقره / ۲۲۳).

ب) انجام طلاق با رعایت آداب انسانی: وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ... (بقره / ۲۳۲-۲۲۷) و یا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ... (طلاق / ۱-۷).

ج) رعایت حق فرزندان: وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بَوْلِدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ... (بقره / ۲۳۳).

د) مراقبت از زنان و خانواده‌های بی سرپرست: وَالَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنكُمُ وَيَدْرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ... (بقره / ۲۴۰-۲۴۱) و وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْعَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَعِينَ مِنَ الْوَالِدَانِ... (نساء / ۱۲۷).

هـ) حفظ حجاب و عفت: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (احزاب / ۵۹).

و) توجه به محرمان ازدواج: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْتُبُوا النِّسَاءَ كَرَاهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لَتَنْدَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا... (نساء / ۲۰-۲۶).

ز) حفظ كانون خانواده با تعهد به تفکیک نقش افراد در خانواده: الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ... (نساء / ۳۴-۳۵) و وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ... (نساء / ۱۲۸-۱۳۰).

ح) توجه به اقوام و حفظ حقوق و حرمت آنها: ... وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا (نساء / ۱).

ط) وارد نشدن به محدوده خانواده دیگران بدون اجازه و لزوم حفظ حریم خانوادگی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ * فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ... (نور / ۲۷-۲۹).

ب) امنیت مالی - اقتصادی:

۱- مبارزه جدی با ربا خواری: الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ... (بقره/ ۲۷۶-۲۸۰) و يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ * وَ اتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (آل عمران/ ۱۳۰-۱۳۱).

۲- ضرورت مراقبت از مال یتیمان و مقابله با عوامل هرز رفتن اموال جامعه: وَ آتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَ لَا تَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا (نساء/ ۲)، وَ لَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَ ارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَ اكْسُوهُمْ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (نساء/ ۵) وَ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلُونَ سَعِيرًا (نساء/ ۱۰).

۳- مراعات قانون الهی ارث و توجه به حقوق همه در آن به جهت مقابله با تکاثر و بی عدالتی: لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَ الْآقْرَبُونَ وَ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَ الْآقْرَبُونَ... (نساء/ ۷-۹).

۴- ادای حقوق مالی نیازمندان جامعه به جهت توزیع عادلانه ثروت و حذف نا امنی از زندگی طبقه نیازمند و جهت دهی به دارایی های اضافی به منظور سلامت عمومی جامعه؛ لذا قرآن ضمن اینکه از مؤمنان می خواهد بخل نورزند: الَّذِينَ يَخْلَوْنَ وَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَ يَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (نساء/ ۳۷) وَ إِنْ سَأَلْتَهُمْ فَيَحْضِكُمْ تَبَخُّلًا وَ يُخْرِجُ أَضْغَانَكُمْ (محمد/ ۳۷) اصرار دارد که افراد متولی جامعه به فکر نزدیکان خود و مساکین جامعه و کسانی که به نوعی مهمان آنان هستند، باشند و در این راه از بخشش دریغ نکنند: وَ لَا يَأْتِلْ أَوْلُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَ السَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أَوْلِيَ الْقُرْبَىٰ وَ الْمَسَاكِينَ وَ الْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِيَعْفُوا وَ لِيَصْفَحُوا أَلَا تَحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (نور/ ۲۲) وَ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْعَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (توبه/ ۶۰)، آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ أَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَحْلِفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ أَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ (حدید/ ۷) وَ مَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ... مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ (حدید/ ۱۰-۱۱). این بخشش به میزان توان افراد بستگی دارد که حتی بسیاری از مؤمنان به دلیل تقدم دیگران بر خودشان از دارایی های مورد نیاز خود هم می گذرند و در مواردی به اיתار روی می آورند: مَا آفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِلذِّی الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ كَىٰ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ... (حشر/ ۷-۹) وَ الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (توبه/ ۷۹)، نکته قابل توجه در آیات مربوط به صدقه و کمک به دیگران، حفظ آبروی افراد جامعه مؤمن و حرمت آنان است. تا ضمن تأمین مالی آنها، امنیت عرضی و روحی

– روانی برای آنها نیز تأمین شود؛ لذا توصیه شده در انفاق مال مبادا منت و آزاری متوجه آنان گردد. (ر. ک: بقره/ ۲۷۳-۲۶۰).

(ج) امنیت اخلاقی:

۱ – مقابله خودجوش با مظاهر فساد و تباهی و عدم واگذاری آن به دیگری: وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (آل عمران/ ۱۰۴)، كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَكَوْا مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ (آل عمران/ ۱۱۰)، يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ (آل عمران/ ۱۱۴)، وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ (توبه/ ۷۱) وَالَّذِينَ إِنْ مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (حج/ ۴۱).

۲ – اجرای احکام و حدود الهی به جهت مقابله با ناهنجاری‌ها و مفسدات: مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا... (مائده/ ۳۲)، وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (مائده/ ۳۸)، وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَأَسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةٌ مِنْكُمْ... (نساء/ ۱۵).

۳ – پایبندی به قراردادهای اجتماعی که علاوه بر اینکه نشانگر حس مسئولیت بالا در جامعه است، زمینه پایبندی به همه تعهدات را فراهم کرده، مانع هر گونه نقض عهد و گسترش بی قانونی می‌شود؛ لذا وفای به عهد هم از اوصاف مؤمنین شمرده شده: الَّذِينَ يُؤْفُونَ بَعْدَ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ (رعد/ ۲۱-۲۲ و ۲۵) و هم از آنان خواسته شده تا به عهد خود وفا کنند: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ... (مائده/ ۱).

۴ – پایبندی به آداب در روابط اجتماعی، از دیگر ابعاد معیار اخلاق در امنیت اجتماعی است که عموم مؤمنان در برخوردهای روزمره و معمولی آن لازم است آنها را رعایت نمایند.

(الف) سلام به اهل ایمان: وَإِذَا حِيلَتْكُمْ بِنَهْيِهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مَنُهَا أَوْ رُدُّوْهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا (نساء/ ۸۶) و باز کردن جا برای مؤمنی که به مجلس مؤمنان وارد می‌شود (مجادله/ ۱۱).

(ب) تبیین در مواردی که خبری از طریق غیر علم می‌رسد: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (حجرات/ ۶).

(ج) اصلاح بین افراد و گروه‌های مؤمن: وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاصْلِحُوا... (حجرات/ ۹).

د) خوش زبانی و عدم مسخره مؤمنان: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (حجرات / ۱۱).

هـ-) دوری از گمان بد نسبت به دیگر افراد جامعه مؤمن و توجه و دقت به علم در هر اظهار نظر در خصوص مؤمنان: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ... (حجرات / ۱۲).

و) عدم تجسس در کار دیگران و ترک سخن در هنگام نبود آنها: ... وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ (حجرات / ۱۲).

ز) مراقبت از چشم و نگاه به دیگران در جلسات و محافل و محل‌های عبور و مرور: قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ... (نور / ۳۰-۳۱).

ح) دوری از نجوای به گناه یا ایُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبُرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ * إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ... (مجادله / ۱۰-۱۱).

د) امنیت جانی هر چند امنیت جانی به تنهایی از محورهای اجتماعی به شمار نمی‌آید، لکن حفظ امنیت افراد زمینه امنیت جامعه را فراهم ساخته و جلوی هر گونه تعدی به جان دیگران را گرفته، احساس امنیت جانی را بر کل جامعه حاکم می‌گرداند؛ لذا از نگاه قرآن نه کسی حق قتل مؤمنی را دارد و نه قتل کسی که مؤمن نیست ولی عهد و پیمانی با او بسته شده است؛ بلکه تنها اجازه جنگ با کسانی را داده است که به حقوق دیگران تعدی می‌کنند که این، خود، عاملی بازدارنده برای جلوگیری از تکرار تعدیات و ناامنی است: وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَا... وَمَنْ يَقتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَكَعَنَّهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا (نساء / ۹۲-۹۳). از آنجا که از ویژگی‌های جامعه قبل از اسلام، خشونت و درگیری مدام و خشونت بین قبائل مختلف بوده است، قرآن ۴ ماه را به عنوان ماه‌های حرام معرفی کرد تا در آن هیچ کس حق تعرض به دیگران و جنگ را نداشته باشد، این کار به طور قطع تاکتیکی است جهت مقابله با گسترش ناامنی در جامعه: إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلَمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ... (توبه / ۳۶-۳۷).

هـ-) امنیت روحی - روانی جامعه نیازمند یک امنیت روحی - روانی است که تنها عامل کلیدی آن را باید در یاد خدا و تشکر از او و توکل بر او دانست، لذا اولاً مؤمنان کسانی هستند که معتقدند به یاد خدا دل آرام می‌گیرد: الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ... (رعد / ۲۸). ثانیاً با عبرت از آنچه خداوند در مراحل خطر به استمداد

آنها می آید، بر خدا توکل می کنید: یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (مائده / ۱۱). ثالثاً خدا را یاری می کنند تا یاریشان کند: یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَصْرَوُا لِلَّهِ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ (محمد / ۷). (محمد علی رضایی اصفهانی، ۱۳۸۶، ابعاد امنیت (بند الف تا ه))

شاخص های ایجاد امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم

- ۱- توجه به عبادت و یاد خدا و نقش نماز در تأمین امنیت اجتماعی (رعد ۲۸، طه ۴۵، عنکبوت، خطبه ۲۲۴ نهج البلاغه)
- ۲- اجرای حدود اسلامی (بقره ۱۷۹ و ۱۷۸، مائده ۳۸ و ۳۳)
- ۳- رعایت حجاب اسلامی (حج ۳۲، نور ۳۱، احزاب ۵۳)
- ۴- رعایت عدالت اجتماعی (نحل ۹۰، ص ۲۶، مائده ۸، حدید ۲۵، بقره ۲۸۲، نساء ۵۸)
- ۵- رعایت اخلاق اسلامی (آل عمران ۱۵۹، فرقان ۶۳، عنکبوت ۲۸ و ۲۹، هود ۵۹)
- ۶- اجرای امر به معروف و نهی از منکر (توبه ۷۱، عصر ۳ و ۲) (هادی رجبی و خدا کرم عبدی، ۱۳۹۸، شاخص های امنیت بنده تا ۶)

یافته ها

خلاصه نتایج پژوهش عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات را می توان به صورت زیر بیان نمود:
* لازم به ذکر است یافته ها براساس ابعاد امنیت اجتماعی تقسیم بندی گردیده و بعضی از این عوامل عمومی بوده و تنها اختصاص به بانوان ندارد.

۱- امنیت خانواده: به تفکرات و اقداماتی که اعضای یک خانواده در جهت حفظ آرامش روحی و سلامت جسمی خود در برابر مهاجمین اعم از مخاطراتی که به سبب حیوانات یا توسط انسان ها انجام می شود گفته می شود. (داریوش آشوری، ۱۳۸۷: ص ۳۸)

الف) مراعات حال زنان: "وَسَأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٌّ فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ، نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِنَفْسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ" (بقره / ۲۲۳-۲۲۲)

و از تو، در باره خون حیض سؤال می کنند، بگو: «چیز زینبار و آلوده‌ای است؛ از این رو در حالت قاعدگی، از آنان کناره‌گیری کنید! و با آنها نزدیکی ننماید، تا پاک شوند! و هنگامی که پاک شدند، از طریقی که خدا به شما فرمان داده، با آنها آمیزش کنید! خداوند، توبه‌کنندگان را دوست دارد، و پاکان را (نیز) دوست دارد (۲۲۲) زنان شما، محل بذرافشانی شما هستند؛ پس هر زمان که بخواهید، می‌توانید با آنها آمیزش کنید. و (سعی نمائید از این فرصت بهره‌گرفته، با پرورش فرزندان صالح) اثر نیکوی برای خود، از پیش بفرستید! و از خدا بپرهیزید و بدانید او را ملاقات خواهید کرد و به مؤمنان، بشارت ده! (۲۲۳)

ب) انجام طلاق با رعایت آداب انسانی:

- "وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ *... وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ... " (بقره / ۲۳۲-۲۲۷)

و اگر تصمیم به جدایی گرفتند، (آن هم با شرایطش مانعی ندارد؛) خداوند شنوا و داناست. (۲۲۷)... و هنگامی که زنان را طلاق دادید و عده خود را به پایان رساندند، مانع آنها نشوید که با همسران (سابق) خویش، ازدواج کنند! اگر در میان آنان، به طرز پسندیده‌ای تراضی برقرار گردد. این دستوری است که تنها افرادی از شما، که ایمان به خدا و روز قیامت دارند، از آن، پند می‌گیرند (و به آن، عمل می‌کنند). این (دستور)، برای رشد (خانواده‌های) شما مؤثرتر، و برای شستن آلودگیها مفیدتر است؛ و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید. (۲۳۲)

- "وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ... " (طلاق / ۱-۷).

ای پیامبر! هر زمان خواستید زنان را طلاق دهید، در زمان عده، آنها را طلاق گوید [زمانی که از عادت ماهانه پاک شده و با همسرشان نزدیکی نکرده باشند]، و حساب عده را نگه دارید؛ و از خدایی که پروردگار شماست بپرهیزید؛ نه شما آنها را از خانه‌هایشان بیرون کنید و نه آنها (در دوران عده) بیرون روند، مگر آنکه کار زشت آشکاری انجام دهند؛ این حدود خداست، و هر کس از حدود الهی تجاوز کند به خویشتن ستم کرده؛ تو نمی‌دانی شاید خداوند بعد از این، وضع تازه (و وسیله اصلاحی) فراهم کند! (۱)

ج) مراقبت از زنان و خانواده‌های بی‌سرپرست:

- "وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَنكُم مِّنكُمْ وَيَدْرُونَ أَرْوَاجاً وَصِيَّةً لِّأَرْوَاجِهِمْ مَتَاعاً إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ * وَلِلْمُطَلَّقاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ" (بقره/۲، ۲۴۰-۲۴۱)

و کسانی از شما که در [آستانه] جان سپردن قرار می گیرند و همسرانی بر جای می گذارند، [باید] برای همسرانشان وصیت کنند که تا یک سال، (آنها را با پرداختن هزینه زندگی) بدون بیرون راندن (از خانه) بهره مند سازند؛ و اگر بیرون روند، پس هیچ گناهی بر شما نیست، نسبت به آنچه بطور پسندیده در باره خودشان انجام می دهند. و خدا شکست ناپذیری فرزانه است. (۲۴۰) و برای زنان مطلقه، هدیه مناسبی لازم است (که از طرف شوهر، پرداخت گردد). این، حتی است بر مردان پرهیزکار. (۲۴۱)

- "وَأَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَ تَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوَالِدَانِ... (نساء/ ۱۲۷).

از تو درباره حکم زنان سؤال می کنند؛ بگو: «خداوند درباره آنان به شما پاسخ می دهد: آنچه در قرآن درباره زنان یتیمی که حقوقشان را به آنها نمی دهید، و می خواهید با آنها ازدواج کنید، و نیز آنچه درباره کودکان صغیر و ناتوان برای شما بیان شده است، (قسمتی از سفارشهای خداوند در این زمینه می باشد؛ و نیز به شما سفارش می کند که) با یتیمان به عدالت رفتار کنید! و آنچه از نیکبختی آنها انجام می دهید؛ خداوند از آن آگاه است (و به شما پاداش شایسته می دهد). (۱۲۷)

-ازمنظر جامعه شناسی، باید به آزادی زنان بیوه احترام گذاشته شود که اگر تصمیم به ترک خانه شوهر یا ازدواج مجدد گرفتند، مانعی نداشته باشند و امنیت اجتماعی آنان حفظ شود، آری اسلام دینی جامع نگر است و به همه ابعاد زندگی بشر توجه دارد. (محمدعلی رضایی اصفهانی، ۱۳۸۷: ج ۲، ص ۲۳۷)

- (د) توجه به محرمانت ازدواج: "يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرْتُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لَتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مَبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا..." (نساء/ ۱۹-۲۵).

ای کسانی که ایمان آورده اید! برای شما حلال نیست که از زنان، از روی اکراه (و ایجاد ناراحتی برای آنها)، ارث ببرید! و آنان را تحت فشار قرار ندهید که قسمتی از آنچه را به آنها داده اید (از مهر)، تملک کنید! مگر اینکه آنها عمل زشت آشکاری انجام دهند. و با آنان، بطور شایسته رفتار کنید! و اگر از آنها، (بجهتی) کراهت داشتید، (فوراً) تصمیم به جدایی نگیرید! چه بسا چیزی خوشایند شما نباشد، و خداوند خیر فراوانی در آن قرار می دهد! (۱۹)

ه) مردان و تأمین امنیت اجتماعی زنان:

- "الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ اللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ أَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَ أُضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً كَبِيراً * وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً خَبِيراً" (نساء / ۳۴، ۴-۳۵)

مردان، سرپرست و نگهبان زنانند، بخاطر برتریهایی که خداوند (از نظر نظام اجتماع) برای بعضی نسبت به بعضی دیگر قرار داده است، و بخاطر انفاقهایی که از اموالشان (در مورد زنان) می کنند. و زنان صالح، زنانی هستند که متواضعند، و در غیاب (همسر خود)، اسرار و حقوق او را، در مقابل حقوقی که خدا برای آنان قرار داده، حفظ می کنند. و (اما) آن دسته از زنان را که از سرکشی و مخالفتشان بیم دارید، پند و اندرز دهید! (و اگر مؤثر واقع نشد،) در بستر از آنها دوری نمایید! و (اگر هیچ راهی جز شدت عمل، برای وادار کردن آنها به انجام وظایفشان نبود،) آنها را تنبیه کنید! و اگر از شما پیروی کردند، راهی برای تعدی بر آنها نجوید! (بدانید) خداوند، بلندمرتبه و بزرگ است. (و قدرت او، بالاترین قدرتهاست.) و اگر از جدایی و شکاف میان آن دو (همسر) بیم داشته باشید، یک داور از خانواده شوهر، و یک داور از خانواده زن انتخاب کنید (تا به کار آنان رسیدگی کنند). اگر این دو داور، تصمیم به اصلاح داشته باشند، خداوند به توافق آنها کمک می کند؛ زیرا خداوند، دانا و آگاه است (و از نیات همه، با خبر است). (۳۵)

- "وَ إِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ وَ أَحْضَرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَ إِنْ تَحَسَّنُوا وَ اتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً * وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَ لَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُواهَا كَالْمِئْلَقَةِ وَ إِنْ تَصْلِحُوا وَ اتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا * وَ إِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَ كَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا" (نساء / ۲، ۱۲۸-۱۳۰).

و اگر زنی، از طغیان و سرکشی یا اعراض شوهرش، بیم داشته باشد، مانعی ندارد با هم صلح کنند (و زن یا مرد، از پاره‌ای از حقوق خود، بخاطر صلح، صرف نظر نماید.) و صلح، بهتر است؛ اگر چه مردم (طبق غریزه حب ذات، در این گونه موارد) بخل می‌ورزند. و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه سازید (و بخاطر صلح، گذشت نمایید)، خداوند به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است (و پاداش شایسته به شما خواهد داد). (۱۲۸) شما هرگز نمی‌توانید (از نظر محبت قلبی) در میان زنان، عدالت برقرار کنید، هر چند کوشش نمایید! ولی تمایل خود را بکلی متوجه یک طرف نسازید که دیگری را بصورت زنی که شوهرش را از دست داده درآورد! و اگر راه صلاح و پرهیزگاری پیش گیرید، خداوند آمرزنده و مهربان است. (۱۲۹) (اما) اگر (راهی برای اصلاح در میان

خود نیابند، و از هم جدا شوند، خداوند هر کدام از آنها را با فضل و کرم خود، بی نیاز می کند؛ و خداوند، دارای فضل و کرم، و حکیم است. (۱۳۰)

-مردان اموری که در ارتباط با روابط زن و مرد است، تقسیم مسئولیت ها در نهاد اجتماع و خانواده، مقابله با تهدیدها و خطرهای، مسئولیت دفاع اجتماعی از زنان و حفظ و مراقبت از آن ها و امنیت اجتماع به عهده مردان گذاشته شده است. (محمد علی انصاری، ۱۳۸۶: ذیل آیه ۳۴ نساء)

-آسیب های مرتبط به مرد که نهاد خانواده را تهدید می کند: (۱) آزار دادن همسر (۲) بدخویی (۳) بخل

(۴) بی تدبیری (۵) تنوع طلبی (۶) غیرت ورزی نابجا

(آیت اله محمدی ری شهری، ۱۳۹۳)

۲- امنیت مالی - اقتصادی

(۱) رفاه: فقر و ناکامی از مهمترین عوامل برای از بین رفتن امنیت اجتماعی و بروز پریشانی های سیاسی و تنش های ملی و شیوع بی بند و باری در اجتماع است و بنابر احادیث، بجز تجربه، عامل نابودی اخلاق و ادب و فرهنگ و دین و تربیت و اعتقاد است. (احمد آرام، ۱۳۸۰: ج ۴، ص ۵۷۵)

"ها أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ، وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنِ نَفْسِهِ، وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ، وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ، ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ" (محمد/۳۸، ۴۷) - بیدار باشید! شما باید آن کسان که فراخوانده می شوید تا در راه خدا انفاق (هزینه گذاری) کنید، پس بعضی از شما بخل می ورزند، و (بدانید که) هر کس بخل ورزد، با خود بخل ورزیده است؛ خدا بی نیاز است و شما فقیرانید؛ و اگر روی بگردانید، شما را از میان می برد و کسان دیگری را به جای شما می آورد که همچون شما نباشند.

-دستیابی جامعه به رزق فراوان، در پرتو امنیت و آرامش اجتماعی (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۱۴، ص ۴۸۰)

"وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ...." (نحل (۱۶) (۱۱۲))

خداوند (برای آنان که کفران نعمت می کنند،) مثلی زده است: منطقه آبادی که امن و آرام و مطمئن بود؛ و همواره روزیش از هر جا می رسید؛ اما به نعمتهای خدا ناسپاسی کردند؛ و خداوند به خاطر اعمالی که انجام می دادند، لباس گرسنگی و ترس را بر اندامشان پوشانید!

۲) میانه روی: همان گونه که میانه روی سبب گسترش روح برادری در میان افراد می شود، انحراف از آن، روحیه تنفر و کینه توزی به یکدیگر را بر مردم تحمیل خواهد کرد و با از میان رفتن میانه روی در زندگی و مصرف، امنیت و سلامت اجتماعی از میان می رود، و مبارزه میان افراد در می گیرد و امت گرفتار بحران های سخت می شود و پیوندهای انسانی جای خود را به پیوندهای آکل و مأکولی و حیوانی و می گذارد، چنان چه امام علی (ع) در این باره فرموده است: "یا اکل عزیزها ذلیلها و کبیرها صغیرها، قد اضلت اهلها هن قصد السبیل" (تحف العقول ۵۷/ (احمد آرام، ۱۳۸۰: ده نتیجه بسیار مهم میانه روی در معیشت و مصرف)

"و لا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك ولا تبسطها كل البسط، فتقعد ملوماً محسوراً" - دست خویش بر گردن میند (که خست و رزی و چیزی به کسان ندهی)، و پر نیز آن را مگشای (که هر چه داری ببخشی)، تا سپس نکوهیده و پشیمان بنشینی " و الدین إذا أنفقوا لم يسرفوا و لم يفتروا، و كان بين ذلك قواماً" - (بندگان خداوند رحمان) کسانی که در خرج کردن برای هر چیز، نه اسراف می کنند و نه (بر نانخوران خویش) تنگ می گیرند، و با میانه روی (به زندگی خویش) قوام می بخشند.

۳) تصرف در اموال / مراعات قانون الهی ارث و توجه به حقوق همه در آن به جهت مقابله با تکاثر و بی عدالتی: اسلام به زن، استقلال اقتصادی بخشیده است تا وی، مانند مردان از حق مالکیت و تصرف در اموال خویش، بدون نظارت و قیمومیت کسی بهره برد و با اختیار خویش ثروتش را در راهی که نیاز می داند صرف کند.

"و لا تتمنوا ما فضل الله به بعضكم على بعض للرجال نصيب مما اكتسبوا وللنساء نصيب مما اكتسبن و سئلو الله من فضله إن الله كان بكل شيء عليمًا" (نساء / ۳۲، ۴) - برتریهایی را که خداوند برای بعضی از شما بر بعضی دیگر قرار داده آرزو نکنید! (این تفاوت های طبیعی و حقوقی، برای حفظ نظام زندگی شما، و بر طبق عدالت است. ولی با این حال، مردان نصیبی از آنچه به دست می آورند دارند، و زنان نیز نصیبی؛ (و نباید حقوق هیچ یک پایمال گردد). و از فضل (و رحمت و برکت) خدا، برای رفع تنگناها طلب کنید! و خداوند به هر چیز داناست.

۳- امنیت اخلاقی (فرهنگی، ارزشی)

۱) امر به معروف و نهی از منکر:

"و لتكن منكم امة يدعون إلى الخير و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر و أولئك هم المفلحون: باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند" (آل عمران / ۱۰۴)، "كنتم خير امة أخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنكر و تؤمنون بالله و لو آمن أهل الكتاب لكان خيراً لهم منهم المؤمنون و"

أَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ : باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند" (آل عمران/ ۱۱۰)، "يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ: به خدا و روز دیگر ایمان می آورند؛ امر به معروف و نهی از منکر می کنند؛ و در انجام کارهای نیک، پیشی می گیرند؛ و آنها از صالحانند" (آل عمران/ ۱۱۴)، "وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ: مردان و زنان باایمان، ولی (و یار و یاور) یکدیگرند؛ امر به معروف، و نهی از منکر می کنند؛ نماز را برپا می دارند؛ و زکات را می پردازند؛ و خدا و رسولش را اطاعت می کنند؛ بزودی خدا آنان را مورد رحمت خویش قرار می دهد؛ خداوند توانا و حکیم است!" (توبه/ ۷۱) "وَالَّذِينَ إِذَا مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ: همان کسانی که هر گاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می دارند، و زکات می دهند، و امر به معروف و نهی از منکر می کنند، و پایان همه کارها از آن خداست!" (حج/ ۴۱).

۲) اجرای حدود الهی

- قطع دست و پا از جهت مخالف، روشی برای مبارزه با مفسد اجتماعی و ایجاد امنیت در جامعه (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۷، ص ۵۶)

"إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خَلْفٍ...." "کیفر آنها که با خدا و پیامبرش به جنگ برمی خیزند، و اقدام به فساد در روی زمین می کنند، (و با تهدید اسلحه، به جان و مال و ناموس مردم حمله می برند)، فقط این است که اعدام شوند؛ یا به دار آویخته گردند؛ یا (چهار انگشت از) دست (راست) و پای (چپ) آنها، بعکس یکدیگر، بریده شود؛ و یا از سرزمین خود تبعید گردند. این رسوایی آنها در دنیاست؛ و در آخرت، مجازات عظیمی دارند. (مائده (۵) ۳۳)

-مجازات و کیفر سنگین، از عوامل بازدارنده فساد در جامعه و عامل ایجاد و حفظ امنیت اجتماعی است "مَنْ يَقْتُلْ... فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمَ" (نساء (۳) ۹۳) (محسن قرائتی، ۱۳۷۴: ج ۲، ص ۱۳۴)

۳) احقاق حقوق: فراهم ساختن امنیت اجتماعی به عنوان مقدمه ای برای وصول به اهداف دیگر سلامت جامعه و امنیت وثبات در آن اصل و ریشه هر خیر و برکتی است، زیرا باران های پربرکت و وفور نعمت و منافع اقتصادی بدون امنیت کارساز نیست و امنیت اجتماعی بدون اجرای حدود و احقاق حقوق حاصل نمی شود، در غیر این صورت مردم به جان هم می افتند و ظلم و فساد سطح جامعه را فرا می گیرد. شهرها ویران و بندگان خدا به استضعاف کشیده می شود. (ناصر مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ج ۱۰، ص ۲۴، اهداف حکومت اسلامی)

۴) تکریم شخصیت زنان: همه باید در جامعه محترم و صاحب شخصیت بوده و از لحاظ حیثیتی امنیت اجتماعی داشته باشند، طبق آیات ۱۱ و ۱۲ سوره حجرات هیچ کس حق عیب جویی، استهزاء، اسناد القاب زشت، گمان بد، غیبت و تجسس در زندگی دیگران را ندارد، با توجه به دو آیه فوق حریم شخصیت افراد حفظ خواهد شد و امنیت اجتماعی مردم تأمین می گردد. (محسن عباس نژاد و همکاران، ۱۳۸۴: ص ۳۴۶)

"يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَابِ بِنِسِ الْأَسْمِ الْفُسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (۱۱) يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (۱۲)" (حجرات ۱۲، ۴۹/۱۱-۱۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید! نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آنها از اینها بهتر باشند؛ و نه زنانی زنان دیگر را، شاید آنان بهتر از اینان باشند؛ و یکدیگر را مورد طعن و عیبجویی قرار ندهید و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید، بسیار بد است که بر کسی پس از ایمان نام کفرآمیز بگذارید؛ و آنها که توبه نکنند، ظالم و ستمگرند! (۱۱) ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از بسیاری از گمانها پرهیزید، چرا که بعضی از گمانها گناه است؛ و هرگز (در کار دیگران) تجسس نکنید؛ و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکنند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید؛ تقوای الهی پیشه کنید که خداوند توبه‌پذیر و مهربان است! (۱۲)

۵) عفاف و حجاب ظاهری و باطنی: آیه ۵۹ احزاب / ۳۳ به منظور جلوگیری از دست یازی فاسقان به زنان آزاد مؤمن، به جهت شباهت لباس و پوششان به کنیزان، به آنان استفاده از روسری های بلند را یاد آور می شود: "يا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا" (احزاب / ۵۹، ۳۳) -ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو: «جلابها [روسری های بلند] خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای اینکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است؛ (و اگر تا کنون خطا و کوتاهی از آنها سر زده توبه کنند) خداوند همواره آمرزنده رحیم است.

این آیه که از مهم ترین آیات حجاب است یک حکمت و فایده برای رعایت حجاب بر می شمارد و آن این که زنان با حجاب در جامعه به عفت و پاک دامنی شناخته می شوند از این رو مورد اذیت و آزار افراد لائابالی قرار نمی گیرند، و برعکس اگر خانمی حجابش را رعایت نکند افراد مریض در موردش قضاوت منفی می کنند و ممکن است مورد طمع دیگران واقع شود و از راه بی تقوایی چشم به این خانم بدوزند و پیامدهای منفی ای به دنبال داشته باشد که در نهایت خود این خانم مورد آزار و اذیت واقع می شود. این حداقل فایده و پاداش شخصی است که با حجاب و عفت در جامعه حضور می یابد و هر چه

این مراتب حجاب و عفت بیش تر باشد امنیت اجتماعی برای او بیش تر خواهد بود که قرآن به عنوان یکی از مؤلفه‌های امنیت اجتماعی برای زنان معرفی کرده است.

پس برای امنیت زنان از آزار فاسقان، افزون بر عفاف باطن، عفاف کامل ظاهر و حتی رعایت متانت در راه رفتن و سخن گفتن نیز لازم است، برخی این آیه را فرمان به دوری از مواضع تهمت دانسته اند که سبب اذیت است. (سید محمود طیب حسینی، ۱۳۸۲: ج ۲، ص ۴۴۰)

۶) دوری از روابط نامشروع (زنا و...): گرد زنا مگردید که آن کاری زشت و راهی بد است. زنا داشتن روابط نامشروع با زنان، باعث گسستن پیوند های خانوادگی و اختلاف نسل و نا امنی اجتماعی و پیدایش طبقه ای از زنان روسپی و هر جایی ویی بندوباری مردان و زنان می شود و مفاسد بسیاری دارد. اسلام برای سلامت جامعه و ایجاد امنیت در خانواده با این عمل زشت مبارزه کرده و به مرتکبین آن حد جاری می کند و در عین حال مردم را به ازدواج و ایجاد روابط جنسی مشروع تشویق می کند و بدین گونه فقط با معلول مبارزه نمی کند، بلکه به طور ریشه ای عوامل این انحراف را هم از بین می برد. (یعقوب جعفری، ۱۳۷۶: ج ۶، ص ۲۹۲)

"وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَةَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا: و نزدیک زنا نشوید، که کار بسیار زشت، و بد راهی است" (اسراء ۳۲/۱۷)

۷) انفاق: انفاق مال در جهت تقویت بنیه دفاعی، در پی دارنده امنیت اجتماعی برای جامعه مسلمانان (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۵، ص ۲۵۴)

- "وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ...." و در راه خدا، انفاق کنید! و (با ترک انفاق)، خود را به دست خود، به هلاکت نیفکنید! و نیکی کنید! که خداوند، نیکوکاران را دوست می دارد. (بقره ۲) (۱۹۵)
- "وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرَبِّوْنَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ ...." هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسبهای ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را، که شما نمی شناسید و خدا آنها را می شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، بطور کامل به شما بازگردانده می شود، و به شما ستم نخواهد شد. (انفال ۸) (۶۰)

(۸) ایمان :

- ایمان عامل ایجاد امنیت و آرامش اجتماعی و از عوامل وعده به امنیت اجتماعی (اکبر هاشمی رفسنجانی ۱۳۸۳: ج ۵، ص ۴۶۳)

"وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصلح ليستخلفنهم في الأرض ... وليبدلنهم من بعد خوفهم أمنا ...."

خداوند به کسانی که شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد، همان گونه که به پیشینیان آنها خلافت روی زمین را بخشید؛ و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه‌دار خواهد ساخت؛ و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند، آن چنان که تنها مرا می‌پرستند و چیزی را شریک من نخواهند ساخت. و کسانی که پس از آن کافر شوند، آنها فاسقانند. (نور (۲۴) ۵۵)

- ایمان، از عوامل وعده به امنیت اجتماعی: "وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصلح ليستخلفنهم في الأرض ... وليبدلنهم من بعد خوفهم أمنا ...." (نور (۲۴) ۵۵)
- ایمان، سبب بهره‌مند شدن از موهبت امنیت: "الذين آمنوا ولم يلبسوا إيمانهم بظلم أولئك لهم الأمن ...." (آری)، آنها که ایمان آوردند، و ایمان خود را با شرک و ستم نیالودند، ایمنی تنها از آن آنهاست؛ و آنها هدایت یافتگانند! (انعام (۶) ۸۲)

- امنیت، از آثار ایمان خالصانه به پروردگار: (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۸۹)

"الذين آمنوا ولم يلبسوا إيمانهم بظلم أولئك لهم الأمن ...." (آری)، آنها که ایمان آوردند، و ایمان خود را با شرک و ستم نیالودند، ایمنی تنها از آن آنهاست؛ و آنها هدایت یافتگانند! (انعام (۶) ۸۲)

- ایمان، سبب بقای امنیت و پایداری نعمت‌ها: "وضرب الله مثلا قرية كانت آمنة مطمئنة يأتيها رزقها رغدا من كل مكان فكفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس الجوع والخوف بما كانوا يصنعون" خداوند (برای آنان که کفران نعمت می‌کنند)، مثلی زده است: منطقه آبادی که امن و آرام و مطمئن بود؛ و همواره روزیش از هر جا می‌رسید؛ اما به نعمتهای خدا ناسپاسی کردند؛ و خداوند به خاطر اعمالی که انجام می‌دادند، لباس گرسنگی و ترس را بر اندامشان پوشانید! (نحل (۱۶) ۱۱۲)

- ایمان و عمل صالح، سبب برخورداری از امنیت در بهشت: "... من آمن وعمل صالحا فأولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا وهم في الغرفت آمنون". اموال و فرزندانان هر گز شما را نزد ما مقرب نمی‌سازد، جز کسانی که ایمان بیاورند و عمل صالحی انجام دهند که برای آنان پاداش مضاعف در برابر کارهایی است که انجام داده‌اند؛ و آنها در غرفه‌های (بهشتی) در (نهایت) امنیت خواهند بود. (سبأ (۳۴) ۳۷)

- برقراری امنیت اجتماعی، از اهداف حکومت مؤمنان (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۱۲، ص ۱۰۷)

"وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ ... لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ ... وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ... " خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد، همان گونه که به پیشینیان آنها خلافت روی زمین را بخشید؛ و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه‌دار خواهد ساخت؛ و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند، آن چنان که تنها مرا می‌پرستند و چیزی را شریک من نخواهند ساخت. و کسانی که پس از آن کافر شوند، آنها فاسقانند. (نور (۲۴) ۵۵)

۹) عمل صالح، از عوامل امنیت اجتماعی و زمینه ساز حاکمیت و امنیت مؤمنان (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۲۱، ص ۲۶۱؛ ج ۴، ص ۳۹۰)

"وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصلح ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم وليمکن لهم دينهم الذي ارتضى لهم وليبدلنهم من بعد خوفهم امنا .... " خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد، همان گونه که به پیشینیان آنها خلافت روی زمین را بخشید؛ و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه‌دار خواهد ساخت؛ و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند، آن چنان که تنها مرا می‌پرستند و چیزی را شریک من نخواهند ساخت. و کسانی که پس از آن کافر شوند، آنها فاسقانند. (نور (۲۴) ۵۵)

۱۰) شکر: سپاسگزاری از نعمت امنیت، سبب تداوم آن (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۹۰)

"و ضرب الله مثلا قرية كانت ءامنة مطمئنة يأتيها رزقها رغدا من كل مكان فكفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس الجوع والخوف بما كانوا يصنعون." خداوند (برای آنان که کفران نعمت می‌کنند)، مثلی زده است: منطقه آبادی که امن و آرام و مطمئن بود؛ و همواره روزیش از هر جا می‌رسید؛ اما به نعمتهای خدا ناسپاسی کردند؛ و خداوند به خاطر اعمالی که انجام می‌دادند، لباس گرسنگی و ترس را بر اندامشان پوشانید. (نحل (۱۶) ۱۱۲)

۱۱) جلب رضای خدا: تلاش برای کسب خشنودی خدا از عوامل دستیابی به راه های امن و سلامت در دنیا و آخرت (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۸۹)

"یهدی به الله من اتبع رضونه سبل السلم ويخرجهم من الظلمت إلى النور یاذنه ويهدیهم إلى صراط مستقیم" خداوند به برکت آن، کسانی را که از خشنودی او پیروی کنند، به راه‌های سلامت، هدایت می‌کند؛ و به فرمان خود، از تاریکیها به سوی روشنایی می‌برد؛ و آنها را به سوی راه راست، رهبری می‌نماید. (مائده (۵) ۱۶)

۱۲) هدایت یافتگی: هدایت یافتگی سبب بهره مندی از امنیت و سلامت (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۹۰)

"... والسلم علی من اتبع الهدی" به سراغ او بروید و بگویید: «ما فرستادگان پروردگار توایم! بنی اسرائیل را با ما بفرست؛ و آنان را شکنجه و آزار مکن! ما نشانه روشنی از سوی پروردگارت برای تو آورده‌ایم! و درود بر آن کس باد که از هدایت پیروی می‌کند! (طه (۲۰) ۴۷)

۴- امنیت جانی:

۱) احترام جان افراد: "و ما کان لمؤمن أن یقتل مؤمناً إلا خطأ و من قتل مؤمناً خطأ فتحریر رقبته مؤمنه و دینه مسلمة إلى أهله إلا أن یصدقوا فإن کان من قوم عدو لكم و هو مؤمن فتحریر رقبته مؤمنه و إن کان من قوم بینکم و بینهم میثاق قدیه مسلمة إلى أهله و تحریر رقبته مؤمنه فمن لم یجد فصیام شهرین متتابعین توبه من الله و کان الله علیماً حکیماً * و من یقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها و غضب الله علیه و لعنه و أعد له عذاباً عظیماً" (نساء، ۹۲/۳-۹۳)

هیچ فرد باایمانی مجاز نیست که مؤمنی را به قتل برساند، مگر اینکه این کار از روی خطا و اشتباه از او سرزند؛ (و در عین حال)، کسی که مؤمنی را از روی خطا به قتل رساند، باید یک برده مؤمن را آزاد کند و خونبایی به کسان او بپردازد؛ مگر اینکه آنها خونبها را ببخشند. و اگر مقتول، از گروهی باشد که دشمنان شما هستند (و کافرند)، ولی مقتول باایمان بوده، (تنها) باید یک برده مؤمن را آزاد کند (و پرداختن خونبها لازم نیست). و اگر از جمعیتی باشد که میان شما و آنها پیمانی برقرار است، باید خونبهای او را به کسان او بپردازد، و یک برده مؤمن (نیز) آزاد کند. و آن کس که دسترسی (به آزاد کردن برده) ندارد، دو ماه پی در پی روزه می‌گیرد. این، (یک نوع تخفیف، و) توبه الهی است. و خداوند، دانا و حکیم است. (۹۲) و هر کس، فرد باایمانی را از روی عمد به قتل برساند، مجازات او دوزخ است؛ در حالی که جاودانه در آن می‌ماند؛ و خداوند بر او غضب می‌کند؛ و او را از رحمتش دور می‌سازد؛ و عذاب عظیمی برای او آماده ساخته است. (۹۳)

-پرداخت دیه آثاری دارد:

الف: مرهمی برای بازماندگان مقتول است. ب: جلوگیری از بی‌مبالاتی مردم است، تا نگویند قتل خطایی، بها ندارد.

ج: احترام به جان افراد و امنیت اجتماعی است. د: جبران خلأ اقتصادی است که در اثر قتل پیدا می‌شود.

در جایی که بستگان مقتول از دشمنان مسلمانان باشند، خونبها به آنان داده نمی‌شود، تا بنیه‌ی مالی دشمنان اسلام تقویت نشود. به علاوه اسلام، ارتباط مقتول مؤمن با خانواده کافرش را بریده است، پس جایی برای جبران نیست. (محسن قرائتی، ۱۳۷۴: ج ۲، ص ۱۳۰)

۵- امنیت روحی و روانی

(۱) تأمین نیازهای عاطفی: "وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (روم / ۲۱، ۳۰)

و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند! (۲۱)

- یاد خداوند مایه‌ی آرامش دل و روح است، «بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد / ۲۸، ۱۳) و همسر مایه‌ی آرامش جسم و روان. «أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا» (محسن قرائتی، ۱۳۷۴: ج ۴، ص ۳۴۰)

(۲) گرفتن شاهد: قرآن به طور صریح و آشکار دلیل و فلسفه‌ی دو شاهد زن را در آیه‌ی ۲۸۲ بقره بیان می‌کند و می‌فرماید: «... وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى...» (و دو نفر از مردان (عادل) خود را بر این حق، شاهد بگیرید، و اگر دو مرد نبودند، یک مرد و دو زن، از کسانی که مورد رضایت و اطمینان شما هستند، انتخاب کنید. دو زن، باید با هم شاهد قرار گیرند، تا اگر یکی انحرافی یافت دیگری به او یادآوری کند...» در برخی تفاسیر در جواب - اینکه چرا شهادت دو زن معادل یک مرد شمرده شده است؟ - آمده: این بدان علت است که زن موجودی است عاطفی و احیاناً ممکن است تحت تأثیر قرار گیرد، لذا یک نفر دیگر به او ضمیمه شده تا از تحت تأثیر قرار گرفتن او جلوگیری کند. (أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى) در تفسیر نور نیز چنین آمده: «دو زن به جای یک مرد، یا به خاطر روحیه‌ی ظریف و عاطفی آنهاست و یا به خاطر آن است که معمولاً زنان در مسائل مالی و اقتصادی حضور فعالی ندارند، لذا به علت ارتباط کم، اطمینان کمتر [و احتمال خطا هم بیشتر] است.» از کلام مفسران بدست می‌آید که: با توجه به ساختار وجودی زنان که دارای عاطفه و احساسات لطیف، و مهربانی خاص می‌باشند. [که این ویژگی‌ها لازمه‌ی یک مربی نمونه و مدیر داخلی خانواده می‌باشد] و از طرفی چون کمتر از مردان در اجتماع و تنگناهای جامعه حضور دارند از این رو زمینه‌ی اینکه تحت تأثیر عواطف و احساسات قرار گیرند در وجود آنها بیشتر است به همین خاطر اگر شاهدان زن دو نفر باشند لغزش آنها نیز کمتر می‌شود. یادآوری: این حکم فقهی نه تنها عیبی بر زنان به شمار نمی‌آید بلکه به نظر می‌رسد که خداوند متعال با توجه به موقعیت و روحیات حساس زنان این

حکم را وضع کرده تا بار مشکلات لغزش در شهادت را از دوش او بردارد تا بهداشت روانی و امنیت خاطر او در خانواده و جامعه بیشتر تأمین شود. چرا که بار سنگین لغزش و پشیمانی بعد از شهادت غیر واقعی از دوش او برداشته می شود و بدیهی است که زنان هر چه کمتر در، چنین صحنه‌هایی [درگیری‌ها و مشاجرات و...] مداخله، و حضور پیدا کنند از تعادل روانی بیشتری برخوردارند. و در سایه تعادل روانی و آرامش خاطر است که یک زن می تواند به مدیریت خانواده به ویژه تربیت فرزندان برتر [مسئولیت بسیار مهم و اصلی] بپردازد. (محمدعلی رضایی اصفهانی (پرسش های قرآنی جوانان)، ۱۳۸۶: ج ۳، ص ۱۱۸)

۳) حمایت اجتماعی: پاسخ های ملموس اطلاعاتی، عاطفی و ابزاری که شخص از دیگران دریافت می کند را تحت عنوان حمایت اجتماعی تعریف کرده اند (مهدیان و غفاری، ۱۳۹۵) این پاسخ ها می تواند به صورت تأیید یا بازشناسی اعمال ارزشمند شخص و تأیید نگرش های وی توسط دیگران باشد. (شهسوار، غفاری و مختوم نژاد، ۱۳۹۷)

عوامل حمایت کننده اجتماعی عبارتند از ارزش های اجتماعی، حمایت های اجتماعی و حمایت خانوادگی (به خصوص حمایت همسر) (کاظمیان و سیفی، ۱۳۹۷)

۶- امنیت سیاسی

۱) تقویت بنیه نظامی: تقویت عده و عده نظامی از عوامل ایجاد امنیت در جامعه: (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۸۹)

"وأعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم وءاخرين من دونهم لاتعلمونهم الله يعلمهم.... " هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسبهای ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را، که شما نمی شناسید و خدا آنها را می شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، بطور کامل به شما بازگردانده می شود، و به شما ستم نخواهد شد! (انفال (۸) ۶۰)

۲) ایجاد مانع: سدسازی ذوالقرنین برای ایجاد امنیت و جلوگیری از فسادگری یا جوج و مأجوج (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۸۹)

"قالوا يذا القرنين إن يأجوج ومأجوج مفسدون في الأرض فهل نجعل لك خرجا على أن تجعل بيننا وبينهم سداً فما استطعوا أن يظهروه وما استطعوا له نقبا". (آن گروه به او) گفتند: «ای ذوالقرنین یا جوج و مأجوج در این سرزمین فساد می کنند؛ آیا

ممکن است ما هزینه‌ای برای تو قرار دهیم، که میان ما و آنها سدّی ایجاد کنی؟!... (سرانجام چنان سدّ نیرومندی ساخت) که آنها [طایفه یأجوج و مأجوج] قادر نبودند از آن بالا روند؛ و نمی‌توانستند نقبی در آن ایجاد کنند. (کهف (۱۸) ۹۴ و ۹۷)

۳) جهاد: جهاد در راه خدا، از عوامل در امان ماندن از گزند دشمنان (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۹۰)

"فقتل فی سبیل اللّٰه لا تکلف إلكانفسک وحرّض المؤمنین عسی اللّٰه أن یکفّ بأس الّٰذین کفروا....": در راه خدا پیکار کن! تنها مسئول و وظیفه خود هستی! و مؤمنان را (بر این کار،) تشویق نما! امید است خداوند از قدرت کافران جلوگیری کند (حتی اگر تنها خودت به میدان بروی)! و خداوند قدرتش بیشتر، و مجازاتش دردناکتر است. (نساء (۴) ۸۴)

۴) امداد خدا: امداد الهی سبب در امان ماندن مکه و ساکنان آن در حمله اصحاب فیل (اکبر هاشمی رفسنجانی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۳۸۹)

"ألّم تر کیف فعل ربّک بأصحاب الفیل ... فجعلهم کعصف مأکول": آیا ندیدی پروردگارت با فیل سواران [لشکر ابرهه] که برای نابودی کعبه آمده بودند [چه کرد؟... سرانجام آنها را همچون کاه خورده شده (و متلاشی) قرار داد (فیل (۱۰۵) ۱ و ۵)

"لایلّف قریش ... الّٰذی أطعمهم مّن جوع وءامنهم مّن خوف": (کیفر لشکر فیل سواران) بخاطر این بود که قریش (به این سرزمین مقدس) الفت گیرند (و زمینه ظهور پیامبر فراهم شود)!... همان کس که آنها را از گرسنگی نجات داد و از ترس و ناامنی ایمن ساخت. (قریش (۱۰۶) ۱ و ۴)

۷- امنیت شغلی

امنیت شغلی؛ احساس داشتن شغل مناسب، اطمینان از تداوم آن در آینده و فقدان عوامل تهدید کننده شرایط مناسب کاری در آن شغل است. (پیریایی، ۱۳۹۱: ص ۸۰)

مؤلفه های امنیت شغلی:

۱- وجود قرارداد و لزوم پای بندی به آن: یکی از مهم ترین مشکلات جامعه کارگری، عدم اجرای قانون در بخش انعقاد قرارداد کار است که این مسأله مشکلاتی را برای نیروی کار پدید آورده است. قرارداد شغلی می تواند عامل ایجاد اطمینان خاطر و احساس اطمینان خاطر و احساس امنیت کارگر و کارکنان باشد تا آن ها بتوانند به تعهدات خود عمل کنند. (بلوردی و همکاران، ۱۳۹۴)

"يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرِ مُجَلِّى الصَّيْدِ وَ أَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ" (مائده ۱۰۵)، ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به پیمانها (و قراردادها) وفا کنید! چهارپایان (و جنین آنها) برای شما حلال شده است؛ مگر آنچه بر شما خوانده می‌شود (و استثنا خواهد شد). و به هنگام احرام، صید را حلال نشمرید! خداوند هر چه بخواهد (و مصلحت باشد) حکم می‌کند.

این آیه از مهم ترین سندهای تأکید فقه بر وجود امنیت شغلی در قرارداد های کاری است. عقد عبارت است از اعتبار عقلایی میان دو فرد که برای دستیابی به مضمون عقد از طرف آن دو نشأت گرفته است. (آخوند خراسانی، ۱۴۰۶: ص ۲۲۱)

۲- رضایت شغلی: عوامل مؤثر بر رضایت شغلی به دو دسته اصلی عوامل محیطی و شغلی (قرارداد کار، ویژگیهای شغلی، میزان در آمد، وجهه اجتماعی، عدم تبعیض، امنیت شغلی ...) و عوامل فردی (نحوه مدیریت در محل کار ...) تقسیم می‌گردد. (بروس ای شرتزر، ۱۳۶۹: ص ۲۰۹)

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا" (نساء ۲۹، ۴) ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اموال یکدیگر را به باطل (و از طرق نامشروع) نخورید مگر اینکه تجارتی با رضایت شما انجام گیرد. و خود کشی نکنید! خداوند نسبت به شما مهربان است.

آنچه آیه شریفه بر آن صحه می‌گذارد، این است که مبادله اموال و تجارت، تنها با رضایت متعاقدین صورت می‌پذیرد..... آنچه از رضا و قصد در معاملات و نسبت آن با امنیت شغلی مورد توجه است، این نکته است که رضا و قصد، از شرایط صحت قرارداد است. (لطفی، ۱۳۸۸: ص ۶۳)

۳- تعیین نوع کار و نوع قرارداد شغلی: تعیین نوع کار نقش مهمی در تعیین سطح امنیت شغلی دارد. محتوای شغل دارای دو جنبه است: یکی محدوده شغل است که شامل میزان مسئولیت، اقدامات کاری است.... جنبه دیگر، تنوع کاری است. (اعرابی، ۱۳۸۰، ص ۸)

همانطور که در آیه "قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي تَمَانِي حَجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ" (قصص ۲۷، ۲۸) (شعیب) گفت: «من می‌خواهم یکی از این دو دخترم را به همسری تو در آورم به این شرط که هشت سال برای من کار کنی؛ و اگر آن را تا ده سال افزایش دهی، محبتی از ناحیه توست؛ من نمی‌خواهم کار سنگینی بر دوش تو بگذارم؛ و ان شاء الله مرا از صالحان خواهی یافت» در قرارداد میان شعیب و موسی (ع)، مدت اجاره مشخص شده است، اما سبب ذکر نشدن نوع کار، آشکار بودن آن کار نزد

آن دو بوده است. (قرطبی، ۱۴۰۵: ج ۱۳، ص ۲۷۵) فقها به طور کلی قراردادی که موضوع آن مجهول است، باطل دانسته اند، دلیل آن روایت پیامبر است (نهی عن البیع الغرر) (تمیمی، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۲۱)

۴-مزد: وجود حقوق و دستمزد یکی از عوامل مؤثر و تعیین کننده در امنیت شغلی کارکنان و درزمره عوامل سازمانی است. احساس رضایت به حقوق و دستمزد نوعی احساس امنیت شغلی در فرد ایجاد می کند. تشویق، تحسین، دادن حقوق منطقی و ایجاد رفاه نیز از اصولی است که می توان به وسیله آن درجه نارسایی را پائین آورد و روحیه افراد را بالا برد. (بلوردی، طیبه و همکاران، ۱۳۹۴: ص ۱۸)

دادن مزد به اجیر و کارگر در قرآن کریم نیز تأیید شده است: "فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا آتَىٰ أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّقُوا هُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ فَأَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا" (کهف/ ۷۷، ۱۸) باز به راه خود ادامه دادند تا به مردم قریه ای رسیدند؛ از آنان خواستند که به ایشان غذا دهند؛ ولی آنان از مهمان کردنشان خودداری نمودند؛ (با این حال) در آن جا دیواری یافتند که می خواست فروریزد؛ و (آن مرد عالم) آن را برپا داشت. (موسی) گفت: «(لا اقل) می خواستی در مقابل این کار مزدی بگیری!» فقها برای اثبات دادن اجرت و مزد به این آیه استناد کرده اند (شیخ طوسی، ۱۴۰۷: ج ۳، ص ۴۸۶؛ هاشمی شاهرودی، ۱۴۲۳: ج ۴، ص ۲۶) اجرت یعنی مزد کار یا قیمتی که در مقابل استفاده از منافع برعهده شخص است پرداخت مستأجر در قبال استفاده از منفعت مال یا کار به ماجر یا اجیر است.

۵-مشخص ساختن مدت کار و قرارداد: تعیین مدت از عوامل مهم افزایش امنیت شغلی محسوب می شود. سازماندهی زمان انجام کار مستلزم رعایت مصالح کارگران و منافع کارفرمایان است.

در قرآن کریم آمده است: "قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَىٰ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَلَيْهِ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ" (قصص/ ۲۷، ۲۸) (شعیب) گفت: «من می خواهم یکی از این دو دخترم را به همسری تو در آورم به این شرط که هشت سال برای من کار کنی؛ و اگر آن را تا ده سال افزایش دهی، محبتی از ناحیه توست؛ من نمی خواهم کار سنگینی بر دوش تو بگذارم؛ و ان شاء الله مرا از صالحان خواهی یافت»

فاضل مقداد می گوید: آیه اشاره دارد که واجب است کار شخص اجیر مضبوط به مدت معین باشد در صورتی که مدت عمل قابل تقدیر و اندازه گیری باشد، ولی اگر قابل اندازه گیری نباشد، با ضوابطی غیر از مدت، آن را تعیین می کنند. (فاضل مقداد، ۱۴۲۵: ج ۱، ص ۷۳)

۸-امنیت قضایی: عبارت است از حالتی که حیثیت، جان، مال و کلیه امور مادی و معنوی انسان در حمایت قانون و در صیانت قوه قضائیه باشد (حسن روحانی) عملکرد صحیح، به هنگام وبدون تبعیض سیستم قضائی جهت رسیدن به اهداف تعریف

شده و اطمینان عمومی نسبت به این عملکرد (علینقی، ۱۳۷۹) اعتماد مردم به قوه قضائیه توانمند، احترام و التزام به قانون و تساوی تمام افراد جامعه در برابر قانون، امنیت قضایی راتشکیل می دهد.

مؤلفه های امنیت قضائی : ۱- اصل تساوی در برابر قانون: اصل مهمی است که باید جهت حفظ امنیت زنان هم پای مردان و برقراری عدالت قضایی و کیفری رعایت گردد.

آیه "إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا" (نساء/۵۸،۴) خداوند به شما فرمان می دهد که امانتها را به صاحبانش بدهید! و هنگامی که میان مردم داوری می کنید، به عدالت داوری کنید! خداوند، اندرزهای خوبی به شما می دهد! خداوند، شنوا و بیناست.

بیان می کند که قضاوت باید به گونه ای باشد که افراد جامعه احساس اطمینان خاطر و امنیت از عملکرد سازمان قضایی داشته باشند.

۲- احساس عدالت قضایی در جامعه نسبت به زنان: امنیت قضایی شود که زنان در هر جایگاهی در دادرسی چه شاکی و متهم یا خواهان و خوانده پس از توسل به دستگاه قضایی و قضات دادگستری از طریق اعمال اصول و رویه های متعارف یک دادرسی عادلانه نسبت به اجرای کلیه حقوق قضایی خویش (اعم از مادی و معنوی) و عدم تضییع آن، احساس اطمینان و آرامش خاطر داشته باشند. (روحانی)

زنان در مرحله بازجویی آسیب پذیر ترند. در صورت استفاده از بازجویی زن برای بازجویی از زنان و کودکان نابالغ، متهمان خانم و کودکان به لحاظ همجنس بودن نمیترسند و احساس امنیت بیشتری میکنند و با راحتی به سوالات آنها پاسخ خواهند داد و به عبارت دیگر باید گفت مرعوب نخواهند شد. قوه قضائیه ملزم به برگزاری دوره های آموزشی برای این زنان است و باید نظارت کافی روی این افراد داشته باشد. (بلوردی طیبه، ۱۳۹۷، ص ۸)

۳- رسیدگی شفاف، به هنگام و طولانی نشدن آن: در دعاوی خانوادگی (طلاق های غیرتوافقی)، طولانی شدن رسیدگی، تنش های روحی و عصبی فراوانی را برای زن و شوهر و فرزندان پدید می آورد. مثلاً درمسأله طلاق با طولانی شدن روند رسیدگی، گاه زنان حاضرند از حقوق خویش صرف نظر کرده و تن به طلاق توافقی دهند.

بحث و نتیجه گیری

مقوله امنیت از مهم ترین و ضروری ترین نیاز های زندگی بشر است و انسان تنها در پرتو آن می تواند امور دنیوی و اخروی خویش را با آسایش خاطر سامان دهد. از این رو، ایجاد امنیت در شئون مختلف زندگی مردم برای رسیدن به آن چه که مایه رشد و تعالی آنان است، از وظایف اساسی و حتمی حکومت اسلامی است. امنیت اجتماعی از حساس ترین و مهم ترین امنیت ها و عناصر اساسی حیات انسان هاست. بی شک هیچ عنصری در پیشرفت و توسعه جامعه و شکوفایی استعداد های آن، از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه مهم تر نیست. زنان به عنوان نیمی از جمعیت جامعه گروه آسیب پذیری هستند که امنیت آن ها از راه های گوناگون در معرض تهدید قرار دارد. به نظر می رسد توجه به این موضوع به عنوان یک آسیب اجتماعی بر همه ابعاد زندگی زنان تأثیر خواهد گذاشت، دارای اهمیت زیادی است. بنابراین پرداختن به مسائل زنان به منزله سرمایه های اجتماعی و انسانی از ضروری ترین نیاز های جامعه امروز ما است.

به دلیل اهمیت امنیت اجتماعی بانوان در دهه گذشته در جامعه ایران، تحقیقات زیادی در این حوزه انجام شده و هر کدام از منطری به این مسأله نگرستند، تحقیق حاضر با استفاده از روش تحلیلی، توصیفی در صدد بررسی عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات است.

نتایج را به صورت خلاصه می توان به این صورت بیان نمود که حجاب، تکریم شخصیت، حمایت اجتماعی و... از عوامل امنیت اجتماعی بانوان از منظر قرآن و روایات هستند.

ارائه پیشنهادات

۱- بررسی میدانی عوامل امنیت اجتماعی بانوان با استفاده از شاخص های بدست آمده از قرآن

۲- آسیب شناسی امنیت اجتماعی بانوان در آیات قرآن

منابع

- ۱- القرآن الکریم، ترجمه مکارم شیرازی
- ۲- قرشی بنابی، علی اکبر، ۱۳۷۱ ه ش، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه
- ۳- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ترجمه غلامرضا خسروی حسینی، ۱۳۶۹ ه ش، مفردات الفاظ قرآن، چاپ اول، تهران: نشر مرتضوی
- ۴- معین، محمد، ۱۳۸۸، فرهنگ فارسی معین، تهران، موسسه انتشاراتی امیرکبیر
- ۵- عمید، حسن، ۱۳۷۵، فرهنگ عمید، چاپ ششم، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر
- ۶- حسینی زبیدی، محمد مرتضی، ۱۴۱۴ ق، تاج العروس من جواهر القاموس، بیروت، دارالفکر
- ۷- محمدبن مکرّم، ۱۳۷۴، لسان العرب، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی: موسسه التاريخ العربی
- ۸- هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۸۶ ه. ش، تفسیر راهنما: روشی نو در ارائه مفاهیم موضوعات قرآن، چاپ یکم، قم، بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
- ۹- طبری، محمدبن جریر بن یزید، ۱۴۱۲ ق، جامع البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر طبری)، چاپ اول، بیروت، نشر دارالمعرفه
- ۱۰- طباطبائی، محمدحسین، ترجمه محمدباقر موسوی، ۱۳۷۴، تفسیر المیزان، نوبت چهارم، قم، دفتر انتشارات اسلامی
- ۱۱- جعفری، یعقوب، ۱۳۷۶ ه. ش، تفسیر کوثر، چاپ ۱، قم، موسسه انتشارات هجرت
- ۱۲- رضایی اصفهانی، محمدعلی، ۱۳۸۷ ه. ش، تفسیر قرآن مهر، چاپ یکم، قم، نشر پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن
- ۱۳- انصاری، محمدعلی، ۱۳۸۶، تفسیر گویای بیان، مشهد مقدس، موسسه هدایت نور
- ۱۴- قرائتی، محسن، ۱۳۷۴، تفسیر نور، تهران، نشر مرکز فرهنگی درسهای از قرآن
- ۱۵- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۶، تفسیر پیام قرآن، چاپ نهم، تهران، نشر دارالکتب اسلامی
- ۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۱ ه. ش، تفسیر نمونه، چاپ دهم، تهران، نشر دارالکتب الإسلامیه
- ۱۷- خرّمشاهی، بهاء الدین؛ فانی، کامران، ۱۳۶۹، فرهنگ موضوعی قرآن، تهران، انتشارات ناهید
- ۱۸- هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۸۳، فرهنگ قرآن، چاپ دوم، قم، انتشارات بوستان کتاب قم
- ۱۹- رضایی اصفهانی، محمدعلی، سال ۱۳۸۶ ش، قرآن و علم، قم، انتشارات پژوهشهای تفسیر و علوم قرآن

- ۲۰- ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تصحیح علی اکبر غفاری، ۱۳۷۶ ش، تحف العقول عن آل الرسول، چاپ دوم، قم، انتشارات جامعه مدرسین
- ۲۱- عباس نژاد، محسن و همکاران، ۱۳۸۴، قرآن، روانشناسی و علوم تربیتی، چاپ اول، مشهد مقدس، بنیاد پژوهشهای قرآنی حوزه و دانشگاه
- ۲۲- حکیمی، محمدرضا و حکیمی، محمد و حکیمی، علی، ۱۳۸۰ ش، الحیاء / ترجمه احمد آرام، چاپ اول، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- ۲۳- نجفی زمریدان، سمانه، بهار، ۱۳۹۹، امنیت بانوان ازدیدگاه آیات و روایات، چاپ اول، قم، نشر هاجر
- ۲۴- آشوری، داریوش، ۱۳۸۷، دانشنامه سیاسی، چاپ ۱۶، تهران، نشر مروارید
- ۲۵- آخوند خراسانی، محمد کاظم، ۱۴۰۶ ق، حاشیه المکاسب، چاپ اول، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۲۶- اخوان کاظمی، بهرام، ۱۳۸۶، امنیت در نظام سیاسی اسلام، چاپ دوم، تهران، کانون اندیشه جوان وابسته به موسسه کانون اندیشه جوان تهران
- ۲۷- لطفی، اسداله، ۱۳۸۸، عقده‌بیب، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندی
- ۲۸- بروس ای شرتز، ترجمه طیبه زندی پور، ۱۳۶۹، بررسی و برنامه ریزی زندگی شغلی، تهران، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه الزهرا
- ۲۹- ابن حمزه، محمد بن علی، ۱۴۰۸ ق، الوسيله الی نیل الفضیله، چاپ اول، قم، کتابخانه آیت اله مرعشی نجفی
- ۳۰- شیخ طوسی، محمد بن حسن، ۱۴۰۷ ق، تهذیب الاحکام، چاپ چهارم، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه
- ۳۱- هاشمی شاهرودی، محمود، ۱۴۲۶ ق، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت (ع)، چاپ اول، قم، مؤسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (ع)
- ۳۲- فاضل، مقداً بن عبدالله، ۱۴۲۵ ق، الكنز العرفان فی فقه القرآن، چاپ اول، قم، انتشارات مرتضوی
- ۳۳- تمیمی مغربی، نعمان بن محمد، ۱۳۸۵ ق، دائم الاسلام، چاپ دوم، قم، مؤسسه آل البيت (ع)
- ۳۴- قرطبی انصاری، ابی عبدالله، ۱۴۰۵ ق، الجامع الاحکام القرآن، بیروت، انتشارات داراحیاء التراث العربی
- ۳۵- طیب حسینی، سید محمود، ۱۳۸۲، دائره المعارف قرآن کریم، چاپ اول، قم، بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
- ۳۶- بروس کائن، ۱۳۹۸، درآمدی به جامعه شناسی نظم، چاپ سی و چهارم، تهران، انتشارات توتیا
- ۳۷- واثقی، قاسم، ۱۳۸۱، تدابیر و سیره ی عملی امام علی (ع) در تامین امنیت اجتماعی، چاپ اول، تهران: سینه سرخ نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، مرکز تحقیقات و پژوهشها، معاونت پژوهشی
- ۳۸- خاتمی، مریم السادات، شهریور ۱۳۹۶، زنان و امنیت اجتماعی: امنیت زنان در روابط اجتماعی از منظر آیات و روایات، انتشارات خورشیدباران

- ۳۹- رضایی اصفهانی، محمدعلی، ۱۳۸۶، پرسش های قرآنی جوانان، چاپ دوم، قم، نشر پژوهش های تفسیر و علوم قرآن
- ۴۰- جهانگیری، جهانگیر؛ سادات، ابراهیم، بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی زنان مورد مطالعه: زنان ۱۵-۴۰ سال شهر شیراز، پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال دوم، شماره پیاپی ۶، شماره دوم، پائیز زمستان ۱۳۹۲
- ۴۱- نوروزی، فیض اله؛ فولادی سپهر، سارا، بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، نشریه راهبرد، دوره ۱۸، شماره ۵۳، زمستان ۱۳۸۸، از ص ۱۵۹-۱۲۹
- ۴۲- میرمحمدتبار، سیداحمد؛ مجدلی، علی اکبر؛ بنیاد لیلی، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان (فراتحلیلی از تحقیقات موجود)، مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان (مطالعات زنان سابق)، دوره چهاردهم، شماره ۴ (پیاپی ۴۹)، زمستان ۱۳۹۵، صفحات ۱۲۳-۱۵۶
- ۴۳- رجیبی، هادی؛ عبدی، خداکرم، شاخص های امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم، مجله بصیرت و تربیت اسلامی (علمی-ترویجی) / ISC، شماره ۵۰، پائیز ۱۳۹۸، صفحه ۹۳-۶۹
- ۴۴- آگاه، سیرا، امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر در آن در قرآن و حدیث، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۳۰، زمستان ۱۳۸۷، از صفحات ۱۶۸-۱۴۵
- ۴۵- تجری، علی اصغر؛ انصاری، معصومه، منشأ امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم، نشریه مطالعات تفسیری (علمی-پژوهشی) / ISC، سال پنجم، شماره ۱۹، پائیز ۱۳۹۳
- ۴۶- علی محسنی، رضا، تحلیل جامعه شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب های اجتماعی، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، شماره ۴، سال دوم، زمستان ۱۳۸۸
- ۴۷- شایگان، فریبا، بررسی شاخص های امنیت اجتماعی از منظر آیت اله سیدعلی خامنه ای، نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، سال دوم، شماره ۲، بهار و تابستان ۱۳۹۲
- ۴۸- علینقی، امیرحسین، امنیت قضایی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۴۲، ۷۱
- ۴۹- روحانی، حسن، امنیت ملی و نظام اقتصادی ایران، تهران، چاپ دوم، مجمع تشخیص مصلحت نظام مرکز استراتژیک
- ۵۰- بلوردی طیه، واکاوی امنیت قضائی با رویکردی فقهی، کنفرانس بین المللی مطالعات دینی، دانشگاه قم، می ۲۰۱۸
- ۵۱- اعرابی، سیدمحمد (۱۳۸۰)، راهبردها، برنامه ها و راهکار های تحقق امنیت شغلی مناسب در نظام اداری، مطالعات مدیریت و بهبود تحول، ش ۲۹ و ۳۰
- ۵۲- بلوردی، طیه؛ علمی سولا، محمدصادق؛ حائری، محمدحسن، قرآن و مبانی فقهی امنیت شغلی، فصلنامه علمی-پژوهشی، کاوشی نودرقه، سال ۲۲، شماره اول، بهار ۱۳۹۴

- ۵۳- آیت اله محمدی ری شهری، مقاله آسیب های خانواده ، از دیدگاه قرآن و روایات عوامل تهدید کننده کیان خانواده
۱۳۹۳.
- ۵۴- پیریایی، صالحه؛ ارشدی، نسرتین، (۱۳۹۱)، اثر امنیت شغلی و عدالت سازمانی بر قصد ترک شغل: نقش واسطه اعتماد به مدیریت ارشد، فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، دوره چهارم، ش ۱۱
- ۵۵- کاظمیان، سمیه؛ سیفی، مریم، ۱۳۹۷، بررسی کیفی نقش حمایت کننده های شخصی - اجتماعی بر احساس امنیت زنان باردار زلزله زده شهر سر پل ذهاب، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، دانشگاه علامه طباطبائی، سال نهم، شماره ۳۶، زمستان ۹۷، ص ۱۹-۱
- ۵۶- شهسواری، ربابه؛ غفاری، مجید و مختوم نژاد، راضیه، ۱۳۹۷، نقش واسطه های سختکوشی روانشناختی و حمایت اجتماعی ادراک شده در رابطه با هوش معنوی و شادکامی در زنان سالمند، نشریه سالمند شناسی، دوره ۲، شماره ۴.
- ۵۷- پایگاه تخصصی فقه حکومتی و سائل، ۱۹ تیر ۱۳۹۵، عوامل مؤثر در امنیت اجتماعی از منظر قرآن و حدیث
- ۵۸- گنجینه معارف، پایگاه اطلاع رسانی حوزه، قرآن کریم و امنیت اجتماعی
- ۵۹- نرم افزار جامع التفاسیر و جامع الاحادیث
- ۶۰- پایگاه ابر نور؛ نرم افزار های آنلاین مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی